

Turvakodit ovat ensimmäisiä nimenomaan perheväkivallan hoitoon erikoistuneita instituutioita. Ensimmäisen turvakodin perusti Erin Pizzey Chiswickiin Englantiin vuonna 1971. Sen jälkeen turvakoteja on syntynyt nopeasti eri nimillä (shelter, refuge, transition house, interval house, krisesenter, kvinnohus, Fraeunhaus). Vuosien 1975 ja 1978 välillä perustettiin USA:han 170 turvakotia. Nyt turvakoteja on Yhdysvalloissa noin 500, Isossa-Britanniassa yli 200 ja Kanadassa yli 100 (Response 1983).

Pohjoismaiden ensimmäinen turvakoti perustettiin Osloon vuonna 1978. Norjassa on nykyisin runsaasti turvakoteja, Ruotsissa ja Tanskassa muutamia (Snare & al. 1983). Ensimmäiset suomalaiset turvakodit aloittivat toimintansa keväällä 1979. Turvakodit ja perheväkivaltakeskustelu ovat pysyneet länsimaisena ilmiönä, eikä ongelmaa ole toistaiseksi korostettu sosialistisissa maissa eikä kehitysmaissa.

Yhdysvalloissa turvakotien ja perheväkivaltakeskustelun taustalla on ollut neljä ryhmää: 1) feministiliike, 2) sosiaalihuolto, 3) perhetutkimus ja kriminologia sekä 4) oikeuslaitos. Turvakotiliike on ollut yhtä aikaa sekä ruohonjuuritason kansanliike että oikeusjärjestelmän sisäisen muutospaineen tuote. Suomessa perheväkivallasta ongelmana ovat taas eniten puhuneet sosiaalihuoltoa ja tutkimusta lähellä olevat piirit. Feministiliikkeen ja kri-

Artikkeli pohjautuu osaksi vuonna 1981 Amsterdammassa lasten pahoinpitelykongressissa pidettyyn esitelmään (Peltoniemi 1981) sekä Alkoholitutkimussäätiön turvakoteja koskevaan tutkimusprojektiin. Projekti selvitti turvakotien toimintaa ja ideologiaa havainnointi- ja lomaketutkimuksella. Tutkimusraportti on julkaistu Ensi Kotien Liiton sarjassa vuonna 1982 (Leskinen, Riitta & Mäkinen, Tuija & Peltoniemi, Teuvo: Täällä ei tarvitse pelätä — tutkimus turvakodeista).

minaalijärjestelmän osuus on ollut vähäisempi (Peltoniemi 1983 d).

Turvakoti-ideologiat

Perheväkivalta ei ole mikään uusi ilmiö, ja sitä ovat kohdanneet jo kauan yksityiset kansalliset, poliisi sekä sosiaali- ja terveydenhoitoviranomaiset. Anglosaksisissa maissa varsinkin naisasialiike toi perheväkivallan julkisen keskustelun kohteeksi (Peltoniemi 1983 b). Chiswickin turvakoti perustettiin alun perin yleiseksi naisten keskuksiksi, ja se kehittyi vasta vähitellen perheväkivalltaan erikoistuneeksi turvakodiksi. Samoin kävi Vancouverissa (Ridington 1978). Kuitenkin mm. USA:n ensimmäisten turvakotien perustamisaloite tuli päihdehuollon piiristä (Tierney 1982).

Turvakodit jakautuvatkin toimintaideologialtaan selvästi kahteen ryhmään: feministisiin ja sosiaalihuoltoon samastuviin, perhekorosteisiin turvakoteihin. Useimpien turvakotien toimintaperiaatteet ovat saaneet vaikutteita feministi-ideologiasta, vaikka tässä on suuria aste-eroja (Alfredsson 1979, 157). Moniin turvakoteihin miehet eivät pääse lainkaan. Jillian Ridingtonin (1978) mukaan Vancouverin turvakodissa on vain kolme sääntöä: ei alkoholia, ei huumeita, ei miehiä. On pelätty, että asiakkaiden miesseuralaiset aiheuttaisivat hankaluuksia. Turvakotien sijainti on tämän vuoksi pyritty pitämään salassa, ja niissä noudatetaan tarkkoja turvatoimia (Melville 1978, 301).

Monia turvakoteja johtavat feministiryhmät, joiden tarkoituksena on toimia myös poliittisena painostusryhmänä naisten aseman parantamiseksi. Turvakotien feminismi on törmännyt yhteen yhteiskunnan konservatiivisten yhteisöjen kanssa, ja eräiden turvakotien on ollut vaikea olla yhteistyössä poliisin sekä sosiaali- ja terveysturvatoimien kanssa.

kanssa (Valvo 1981). Useat turvakodit korostavat voimakkaasti taloudellista riippumattomuuttaan valtiosta. Tämä on johtanut epävarmaan rahoitukseen. Chiswickin turvakoti perustettiin erään rakennusliikkeen taloudellisen avun turvin.

Turvakotien jako perhekorosteisiin ja feminismikorosteisiin näkyy Englannissa siinä, että kaikkiaan 135 turvakodista 97 kuuluu feministiseen National Women's Aid -kesküsjärjestöön; loput ovat pysytelleet omana ryhmänään. Perhekorosteisten turvakotien ryhmään kuuluu myös Pizzeyn turvakoti (Response 1983). USA:ssa arvioidaan, että maan 500 turvakodista alle puolet toimii feminismikorosteiselta pohjalta (Johnson 1981). Turvakoti-ideologioiden eroja on koottu taulukkoon 1.

Eri turvakoti-ideologiat tulevat hyvin näkyviin kiistoina, joita on käyty mm. Yhdysvalloissa Murray A. Strausin, Richard J. Gellesin ja Suzanne K. Steinmetzin (1980) tutkimustuloksista, joiden mukaan miehet ovat yhtä usein perheväkivallan kohteena kuin naiset (Steinmetz 1978). Englannissa taas on riideltä Pizzeyn (1974) perheväkivallan sosiaalista oppimista koskevista teorioista.

Turvakotien toimintatavoista ei tiedetä kovinkaan paljon huolimatta siitä, että perheväkivaltatutkimus on muuten laajentunut nopeasti. Vaikka turvakotien välillä on ide-

ologisia eroavuuksia, niiden varsinainen toiminta saattaa olla melko samankaltaista. Kuvaukset feminismikorosteisten turvakotien (esim. Vaughan 1979; Christensen 1983) ja perhekorosteisten turvakotien työstä osoittavat melkoista yhtäläisyyttä, kun erilainen terministö muutetaan samankaltaiseksi. Useimmat turvakotitutkimukset (esim. LaBell 1979; Thompson 1979) tyytyvät tarkastelemaan vain yhden turvakodin asiakaskuntaa tekemättä vertailuja tai suorittamatta yksityiskohtaista analyysia turvakotien todellisesta toiminnasta. Toiset taas ovat enemmän pamfletteja kuin tieteellisiä tutkimuksia (esim. Valvo 1981). Merkittäviä poikkeuksia ovat tutkimukset Canterburyn (Pahl 1978) ja Kööpenhaminan (Christensen 1983) turvakodeista.

Suomalaiset turvakodit

Ensi Kotien Liitto perusti Suomen ensimmäiset neljä turvakotia. Ne aloittivat toimintansa vuonna 1979. Kolmivuotista kokeilua edelsi parin vuoden ajan vilkas keskustelu perheväkivallasta. Keskusteluun vaikuttivat mm. Ensi Kotien Liiton kokemukset, suomalaiset perheväkivaltatutkimukset (ks. Peltoniemi & Honkavaara 1981) sekä osittain ulkomainen perheväkivaltakeskustelu, josta saatiin tietoja joukkotiedotusvälineiden ja naisasialiikkeen kautta. Oleellista oli myös se, että

Taulukko 1. Turvakoti-ideologioiden eroja

	perhekorosteinen	feminismikorosteinen
termi	— perheväkivalta	— pahoinpidellyt naiset
suhde feminismiin	— hieman negatiivinen	— vahvasti positiivinen
perheväkivallan syy	— ihmissuhdeongelmia	— patriarkaalinen yhteiskunta
perheväkivallan luonne	— sosiaalinen sairaus	— rikos
uhrit	— sekä nainen että mies	— vain nainen
lapset	— hyvin tärkeitä	— vähemmän tärkeitä
toiminnan avoimuus	— hyvin avoin	— hyvin suljettu
miesten hyväksyminen	— hyväksytään sekä henkilö-kuntana että vieraina	— ei hyväksytä lainkaan
toimintatavat	— henkilökohtaiset keskustelut	— ryhmät
työn tavoite	— perhe	— naisten itsetunto
henkilökunta	— erikoistunutta	— ei-erikoistunutta
suhde valtiokoneistoon	— yhteistyö	— riippumaton
politiikkaan osallistuminen	— vähäinen	— vahva

Ensi Kotien Liiton perinteinen työ oli vähentynyt yksinäisten äitien yhteiskunnallisen aseman parannuttua (Heinänen 1979). Näin oli tarjolla valmis organisaatio ja resurssija, jotka voitiin nopeasti siirtää palvelemaan uutta asiaa. Samanlainen organisaatiokehitys on havaittu myös eräiden amerikkalaisten turvakotien taustalla (Johnson 1981).

Neljä ensimmäistä suomalaista turvakotia pystyy majoittamaan 36 aikuista asiakasta lapsineen. Henkilökuntaa on 22. Oulun ja Turun turvakotien henkilökunnasta osa työskentelee samanaikaisesti myös ensikodissa. Henkilökunnalla on yleensä sosiaalialan koulutus tai työkokemusta. Henkilökuntanimikkeitä ovat johtaja, sosiaalityöntekijä, päivästäjä sekä keittiötyöntekijät. Turvakodit toimivat myös kriisikeskuksina, ja niissä on aina paikalla henkilökuntaa vastaamassa puheliimeen. Vuonna 1981 turvakotikokeilun kustannukset nousivat puoleentoista miljoonaan markkaan. Rahoitus järjestettiin pääasiassa valtion ja kuntien avustuksella (75 %). Viidesosa menoista katettiin asiakasmaksuilla. Asiakkaat ovat kuitenkin usein saaneet maksusitoumuksen sosiaaliviranomaisilta.

Toimintaperiaatteet

Suomalaiset turvakodit muistuttavat perhekorosteista mallia. Perhekeskeinen suhtautuminen tulee esille feministisen näkökulman vähäisessä painotuksessa sekä lasten merkityksen korostamisessa, henkilökunnan tarkasti määritellyssä työnjaossa ja siinä, ettei kotien sijaintia yritetä pitää salassa.

Suomalaiset turvakodit sijaitsevat keskiluokkaista standardia vastaavissa tiloissa. Ero brittiläisiin turvakoteihin on suuri (Melville 1978, 299): "Köyhyys on ensimmäinen merkilepantava asia turvakotiin tullessa. Poikkeuksetta maali kesii seinistä, korkkimatto on paikattu ja yleensä kaikki tuntuu kaipaavan remonttia." Tämä heijastaa tietenkin elintasoeroja, mutta myös suhtautumista ulkopuoliseen apuun. Tukholmassa feminismikorosteinen turvakoti on saanut kaupungilta korkealuokkaiset tilat.

Kaikki neljä turvakotia noudattavat samoja tavoitteita: sukupuolirajoituksia ei ole — perheväkivallan kohteeksi joutuneet naiset ja

miehet ovat yhtä tervetulleita. Asiakkaiden sukulaiset voivat vieraila turvakodeissa, mikäli asiakkaat niin haluavat. Asiakkaan nimeä ei kuitenkaan paljasteta omaisille, jos hän on ilmoittanut haluavansa mieluummin oleskella turvakodissa salaa. Suurin osa asiakkaista ilmoittaa kuitenkin puolisolleen oleskelustaan turvakodissa. Päinvastoin kuin esim. Jacksonvillen turvakodissa Floridassa myös henkisen perheväkivallan uhrin pääsevät suomalaisiin turvakoteihin (LaBell 1979, 259).

Suomalaisten turvakotien perustavoitteiden mukaan hoitoa sanan terapeutisessa merkityksessä ei anneta. Turvakodit tarjoavat turvallisen ja väkivallan vastaisen ympäristön, jossa asiakkaat voivat selvittää ongelmiaan turvakodin henkilökunnan ja kohtalotoverien avulla. Asiakkaita rohkaistaan auttamaan itse itseään. Tässä suhteessa useimmat turvakodit tuntuvat painottavan samaa päämäärää (esim. Ridington 1978; Pahl 1978).

Turvakotien asiakkaat

Kahden ensimmäisen vuoden aikana neljän turvakodin asiakaskäyntien määrä oli 1 192. Jotkut asiakkaat kävivät useampia kertoja, ja yksittäisten asiakkaiden määrä oli näin 971. Selvästi suurimman asiakasryhmän muodostivat naiset (92 %). Miesasiakkaita kävi 33. Asiakkaista 68 % oli naimisissa ja 29 % avoliitossa. Asiakkaista 57 %:lla oli lapsia mukanaan. Tutkimusajan kuluessa turvakodeissa asui kaikkiaan 846 lasta. Asiakkaiden keskiikä oli 32 vuotta. Asiakkaista valtaosa kuului alimpiin sosiaaliryhmiin.

Suurin osa asiakkaista (53 %) oli saanut tietää turvakodeista tiedotusvälineiden kautta, ja 12 % oli kuullut asiasta sosiaaliviranomaisilta. Vaikka poliisi on yleensä havaittu tärkeimmäksi instituutioksi perheväkivallan hoidossa (Peltoniemi 1980), oli poliisin kautta saanut tiedon turvakodista vain 3 % asiakkaista.

Huomattava osa asiakkaista (60 %) oli aikaisemmin hakenut apua eri palvelujärjestelmistä. Sosiaalihuolto, a-klinikat ja mielenterveystoimisto olivat yleisimmät paikat (vrt. myös LaBell 1979, 264; Thompson 1978).

Alkoholi-ongelmat, mielenterveyshäiriöt ja mustasukkaisuus tulivat vahvasti esiin, kun

turvakodin henkilökunta keskusteli asiakkaiden kanssa. Asiakkaista 27 % sanoi puolison olevan hyvin mustasukkainen. 8 %:lla asiakkaista ja 12 %:lla heidän puolisoistaan kerrottiin olevan mielenterveysongelmia. Poliisitutkimusten tulosten tavoin (Peltoniemi 1980 & 1982 b) alkoholi oli paljon esillä: 70 % häiriön aiheuttajista oli ollut alkoholin vaikutuksen alaisena viimeksi sattuneen akuutin kriisin aikana:

”Aviomies ajaa humalapäissään vaimonsa ulos asunnosta. Hän on aggressiivinen ja pahoinpitelee vaimoaan jopa fyysisesti. Aviomies on myös hyvin mustasukkainen ja vartioi tarkoin ja epäluuloisesti vaimonsa toimia.”

Kun alkoholi- ja ei-alkoholitapauksia verrataan keskenään, osoittautuu, että alkoholi-ryhmässä on esiintynyt enemmän fyysistä väkivaltaa. Uhrin näyttävät myös ounastelevan alkoholitilanteissa enemmän vaikeuksia ja poistuvat asunnosta, ennen kuin väkivaltaa esiintyy (Peltoniemi 1982 a).

Puolet asiakkaista korosti puolison alkoholi-ongelmia. Häiriön aiheuttajista 23 % oli ollut päihdehuollon asiakkaana. Muutamat asiakkaat (8 %) kertoivat, että heillä oli itselläänkin alkoholi-ongelmia.

Alkoholista keskusteltiin paljon turvakodeissa, ja noin puolella asiakkaista oli selkeä käsitys alkoholin osuudesta heidän perheväkivaltaongelmissaan. Useimmat olivat sitä mieltä, että vaikeudet olivat alkoholin aiheuttamia:

”Hän heitti vaimonsa ulos sen jälkeen, kun hän oli ryyppännyt. Hän on usein väkivaltainen ollessaan humalassa. Selvänä hän on hiljainen ja miellyttävä kaveri.”

Tämä asenne on yleinen koko väestön keskuudessa (Peltoniemi 1982 a). Suomalaisista 86 % on sitä mieltä, että perheväkivalta on useimmiten liiallisesta alkoholin käytöstä johtuvaa.

Tulo turvakotiin

Turvakotiin lähdön aiheuttanut akuutti kriisi on ollut samantapainen kuin asiakkaiden muukin taustahistoria. Fyysisen pahoin-

pitelyn ilmoitti syyksi 44 % asiakkaista ja henkisen pahoinpitelyn 41 %. Muuten yleisimmät syyt olivat pelko (32 %), räyhääminen (28 %), ulosajo (18 %) ja lapsen pahoinpity (7 %).

Turvakotien asiakkaiden ilmoituksissa esiintyi kaksi kertaa niin paljon fyysistä väkivaltaa kuin poliisin asiakkaiden (Peltoniemi 1980). Tämä oli odotettavissa. Tuntuu luonnolliselta olettaa, että turvakoteihin hakeutuu pahiten perheväkivallasta kärsineitä. Kuitenkin lähes joka toinen asiakas oli tullut turvakotiin muun kuin fyysisen väkivallan vuoksi:

”Kotona ei ollut esiintynyt fyysistä väkivaltaa, vain kovia riitoja, mutta asiakas pelkää, että tulevaisuudessa saattaisi tapahtua jotakin. Hän oli ker-tonut aviomiehelleen etukäteen, ettei hän epäröisi lähteä kotoa ja mennä turvakotiin, jos jotakin vielä tapahtuisi.”

Huomattava osa asiakkaista ottaa ensin yhteyttä turvakotiin puhelimitse ja kertoo tilanteestaan. Puhelinsoitto ei kuitenkaan ole välttämätön, ja turvakotiin voi tulla koska tahansa. Enin osa asiakkaista tulee illalla tai alkuyöstä, 45 % kello 17:n ja 22:n välillä. Turvakotien toiminnan jatkuessa asiakasvirta on muuttunut myöhäisemmäksi.

Vastoin ennako-odotuksia turvakoteja ei ole käytetty yksinomaan pakopaikkana hätätapauksissa, vaan useimmat asiakkaat tulivat turvakotiin vasta sen jälkeen, kun välitön kriisi oli jo ohitettu.

Turvakodissa voi asua enintään kaksi kuu-kautta. Tärkeä tulos on, että useat asiakkaat olivat turvakodissa vain lyhyen ajan. Neljäs-osa asiakkaista viipyi alle 13 tuntia ja puolet alle vuorokauden. Vain viidennes asiakkaista oli turvakodissa viikkoa pitempään. Asiakkaat näyttävät käyttävän turvakotia polikli-nikkana, jossa viivytään pari tuntia, ja tuntevat sen jälkeen selviävänsä kotona paremmin.

Londonin turvakodissa Kanadassa asiakas-käyntien keskipituus kasvoi toiminnan jatku-essa (Thompson 1978). Suomessa kuitenkin turvakodissa yli viikon olleiden asiakkaiden osuus väheni tutkimusjakson aikana.

Asiakasmäärissä ei ole ollut systemaattista ajallista vaihtelua. Satunnaisvaihtelu oli kuitenkin suurta. Tämä on aiheuttanut ongelmia kysynnän ja tarjonnan suhteessa. Pienten

kaupunkien eli Kotkan ja Oulun turvakoteja ei ole käytetty kovinkaan runsaasti. Vuoden 1980 aikana Oulun turvakodissa ei ollut lainkaan asiakkaita 122 päivänä. Kotkan turvakodin kohdalla vastaava luku on 76. Tämän lisäksi turvakodeissa oli usein vain yksi perhe. Vain suurissa kaupungeissa — Helsingissä ja osittain Turussa — tilanne oli selvästi erilainen.

Turvakotien poliklinikkaluonne näkyi myös puheluista. Ensimmäisen toimintavuoden aikana turvakoteihin soitettiin 2 362 puhelua. Useimmat soittajat halusivat kuulla, miten turvakoti toimi. Oli myös tavallista, että ihmiset soittivat turvakotiin ja ilmoittivat olevansa tulossa, mutta jättivät saapumatta. Turvakotien henkilökunta arveli soittajien olevan sellaisia perheväkivallan uhreja, jotka eivät kaikesta huolimatta pystyneet tekemään päätöstä siitä, mitä halusivat, vaan jäivät yhä kotiinsa miettimään tilannettaan pitemmälle.

Turvakodin anti

Turvakotien ilmapiiri ja olosuhteet vaihtelevat kovasti asiakkaiden lukumäärästä riippuen. Kuten yleensä laitoksissa ruokailuajat hallitsevat turvakodin elämää. Päivä kuluu muuten ennalta säätelemättömissä toimissa ja toisten asiakkaiden kanssa keskustellessa. Yhteistilat ovat tavallisesti täynnä asiakkaita, jotka tupakoivat ja puhuvat perheväkivalta-kokemuksistaan ja muista asioista. Jokaisella on oma huone, mutta vain hyvin harvat pysyttelevät omissa oloissaan.

Asiakkaat osallistuvat periaatteessa ruoanvalmistuksen ja siivoamiseen, mutta käytännössä tämä tuottaa vaikeuksia. Asiakkaiden kykenemättömyys keskittyä mihinkään asiaan on ilmeinen. Edes televisio, radio ja sanomalehdet eivät ole suosittuja, ja lukemisharrastus keskittyy suurelta osin romanttisiin lukemistoihin.

Lapset vaikuttavat paljon turvakodin ilmapiiriin. Kotien tavoitteissa lastensuojelun näkökulmaa painotettiin, mutta käytännössä tämä jäi vähäiseksi. Turvakotien asiakkaista monet olivat välinpitämättömiä lapsistaan, eikä henkilökunnaltakaan liennyt paljon aikaa lastenhoitoon. Monet turvakotilapset ovat pelokkaita, äitiinsä tai muihin aikuisiin

takertuvia. Toiset taas esiintyvät aggressiivisesti, niin että lasten kesken turvakodissa on paljon riitoja (ks. myös Leskinen 1982). Vastoin ulkomaisia kokemuksia (esim. Alfredsson 1979, 187) ei sen sijaan juurikaan havaittu asiakkaiden käyttäytyvän väkivaltaisesti lapsiaan kohtaan, vaan kysymys oli lähinnä laiminlyönnistä. Lasten ruumiillinen kuritus ei ole sallittu turvakodeissa (vrt. Peltoniemi 1983 a).

Turvakotien henkilökunnan sosiaalihuollollisen koulutustason valinta perustuu ajatukseen, että turvakodeissa kehittyi keskusteluilmapiiri, jossa asiakkaat voivat auttaa itseään. Tätä päämäärää korostetaan myös monissa muissa turvakodeissa (esim. Christensen 1983; Ridington 1978). Turvakotien vähäinen käyttöaste ja henkilökunnan työnjako tekevät keskusteluilmapiirin luomisen kuitenkin vaikeaksi sellaisissa pienissä turvakodeissa kuin Oulun ja Kotkan. Nämä pienet turvakodit ovat ajoittain olleet täysin tyhjiä, ja usein niissä on vain yksi asiakasperhe. Tämä johtaa automaattisesti siihen, ettei keskusteluilmapiiriä voi syntyä ja että turvakoti toimii etupäässä hoitoonohjauspaikkana.

Joka toinen asiakas (56 %) ohjattiin jonkin toisen palvelujärjestelmän piiriin. Keskeisin hoitoonohjauspaikka oli sosiaalitoimisto (22 %), joka hoiti asiakkaille turvakotimaksuja ja antoi tarvittaessa muuta huoltoapua. Perhe-neuvonta (10 %) oli turvakotien ideologian mukaisesti suosiossa. Asiakkaat, jotka eivät aikoneet palata kotiin vaan päättivät aloittaa uuden elämän, tarvitsivat kunnallisten asuntopalvelujen (10 %) ja oikeusaputoimiston (8 %) apua. Seuraavaksi yleisimmät hoitoonohjauspaikat olivat mielenterveystoimisto (8 %), päihdehuolto (8 %) ja lastensuojelu (7 %). Melko vähäistä oli ohjaaminen terveydenhoitoon (4 %) ja poliisiin (1 %). Hoitoonohjauspaikat osoittavat turvakotityön olevan etupäässä konkreettisen avun tarjoamista, vaikka hoitoonohjauslistalla esiintyy myös terapeuttisesti orientoituneita hoitopaikkoja.

Melkein kaikki asiakkaat pitivät myönteisenä sitä, että he saivat keskustella kohtalotovereidensa kanssa. Toisaalta asiakkaat eivät olleet tyytyväisiä mahdollisuuksiin käsitellä omia ongelmiaan. Helsingissä kaikki henkilökunnan jäsenet osallistuivat keskusteluihin

asiakkaiden kanssa, Oulussa ja Turussa tämän hoitivat pääasiassa johtaja ja sosiaalityöntekijä, jolloin keskustelumahdollisuus rajoittui virka-aikaan. Eräiden asiakkaiden mielestä myös henkilökunnan oma kokemus perheväkivallasta saattaisi olla hyödyksi. Miesten ottamista henkilökuntaan pidettiin hyvänä ajatuksena ja tasapainottavana tekijänä varsinkin lasten kannalta.

Asiakkaat olivat yleisesti tyytyväisiä turvakoteihin. Kuitenkin keskusteluilmapiirin toteutumattomuus, alhainen käyttöaste ja lasten asema ovat seikkoja, joihin turvakoteja kehitettäessä on kiinnitettävä huomiota.

Turvakotien tulevaisuus

Turvakodit yhdentyvät ja laitostuvat (Lynch & Norris 1978, 561). Yhdysvalloissa perustettiin 1970-luvulla useita liittovaltion erityiselimiä, jotka rahoittivat ja ohjasivat turvakotitoimintaa. Niiden toiminta on tosin supistunut huomattavasti Reaganin hallituksen budjettisupistusten myötä (Response 1983). Suomessa turvakodit taas on sisällytetty sosiaalihuollon pitkän aikavälin ohjelmaan, mikä osoittaa niitä pidettävän osana yleistä sosiaalihuoltoa.

Kathleen J. Tierney (1982) erittelee turvakotien muutosprosessissa kolme osa-aluetta: 1) sosiaalihuollon painotus lisääntyy ja feminisimikorosteisuus vähenee, 2) käsitys perheväkivaltaongelmasta muuttuu lääketieteellisemmäksi, ammatillisemmaksi, yksilöä korostavaksi ja epäpoliittiseksi ja 3) turvakotiliikkeen puolestapuhujiksi nousevat viralliset sosiaalihuollon organisaatiot.

Joy Melville (1978, 306) on sitä mieltä, ettei laitostumiskehityksessä ole mitään pahaa vaan että se tarjoaa ratkaisun talousongelmiin ja henkilökunnan pysyvyyteen sekä antaa varmuuden toiminnan jatkumisesta. Yleinen organisaatiososiologian havainto onkin, että vapaaehtoistoiminnot muuttuvat yleensä myöhemmin yhteiskunnan hoitamiksi, vaikka monet feministit eivät pidäkään tätä muutosta turvakotien kohdalla hyväksyttävänä (esim. Ahrens 1980; Morgan 1981). Useat turvakodit ovat aloittaneet feminisimikorosteisina mutta myöhemmin muuttuneet perhekorosteisiksi. Lois Ahrens (1980) kuvaa Austinissa Texa-

ssa sijaitsevan turvakodin muutoskehitystä, jossa ideologiset ristiriidat nousivat erityisen selvästi näkyviin. Konflikteja on esiintynyt myös turvakoteja hoitavien keskiluokkaisten feministiaktivistien ja etupäässä alemmista sosiaaliryhmistä tulevien asiakkaiden välillä (McGrath 1979, 25).

Suomessa tämäntyyppiset ristiriidat ovat olleet vähäisiä, mutta ne ovat näkyvissä (ks. esim. Germain & al. 1980). Naisasialiikkeen eräs osa on arvostellut Ensi Kotien Liiton turvakoteja ja perustanut Espooseen feminisimikorosteisen turvakodin, vaikkakaan feministien tavoitteiden toteutumisesta turvakodin työssä ei ole tietoja.

Suurin osa suomalaisista turvakodeista on Tierneyn luokituksen mukaan aloittanut jälkivaiheesta, puolivirallisessa asemassa olevan organisaation, Ensi Kotien Liiton, alaisena. Yhteiskunnallistumiskehitystä osoittaa kuitenkin se, että suurin osa uusista turvakodeista on kuntien perustamia.

Suomalaiset turvakodit ovat nyt vaiheessa, jossa niistä muodostuu osa sosiaalihuoltoa. Tämä kehitys on luonnollista. On kuitenkin syytä toivoa, ettei muutos johda sosiaalihuollossa usein esiintyvään byrokratiaan vaan että turvakotien alkuvaiheen pioneerihenki säilyisi.

Turvakotien määrä on niin Suomessa kuin muuallakin kasvanut nopeasti. Turvakotitutkimuksen tulosten perusteella on kuitenkin syytä kehottaa varovaisuuteen uusien turvakotien perustettaessa. Tarve on ensin kartoitettava tarkasti. Pienten turvakotien vähäinen käyttöaste aiheuttaa ongelmia sekä yhteiskunnalle, henkilökunnalle että asiakkaille. Turvakodin paikkaa harkittaessa olisi kiinnitettävä huomiota riittävään väestöpohjaan, jotta turvakoti voisi toimia asiallisesti. Turvakodit Kotkan ja Oulun kaltaisissa kaupungeissa ovat jo rajatapauksia. Tosin näissä kaupungeissa turvakodit toimivat ensikodin yhteydessä, mikä tekee mahdolliseksi henkilökunnan työskentelyn muualla, kun turvakodin tilanne ei vaadi paikallaoloa.

Hyvä ratkaisu on löydetty Mikkelissä, jossa turvakoti perustettiin lastenkodin yhteyteen. Näin kustannukset pysyvät pieninä, vaikka apua on tarjolla ympäri vuorokauden. Tyhjäkäynti ei haittaa ja sijainti lastenkodin yhtey-

dessä takaa avun myös turvakotiasiakkaiden lapsille.

Turvakotitoiminnan jatkumisen kannalta mm. käyttöastekysymyksen korostaminen on oleellista, sillä on todennäköistä, että tällä hetkellä turvakoteihin hyvin myönteisesti suhtautuva ilmapiiri muuttuu ja että turvakodit joutuvat kriittisen hyötysuhdeajattelun kohteeksi. Uudelleen arvioinnin vaihe on jo menossa Yhdysvalloissa (ks. mm. Pfouts & Renz 1981; Tierney 1982). Tämä tarkoittaa myös itse perusajatuksen, turvakotien ja muiden perheväkivallan käsittelyjärjestelmien kokonaistarkastelua. Tätä tapahtuukin jo Suomessa suunnitelmissa, jotka koskevat poliisin yhteydessä toimivia kriisien sovittelu-yksiköitä sekä AA-liikkeen tavoin toimivia itseapuryhmiä (Peltoniemi 1983 c & d).

Kirjallisuus

Ahrens, Lois: Battered women's refuges. Feminist cooperatives vs. social service institutions. *Radical America*, Summer: 41—49, 1980

Alfredsson, Karin: Den man älskar agar man? Raben & Sjögren. Lund 1979

Christensen, Else: The Danner refuge for battered women — an evaluation. Women's Research Centre in Social Science. Working note 5. Copenhagen 1983

Germain, Sinikka & Mattila, Kari & Meyer-Törnroth, Chris & Polkunen-Gartz, Marja-Liisa: Våld i hemmet. Rapport om kvinno-misshandel. Schildts. Lovisa 1980

Heinänen, Aira: Kriisivaiheen turvakoti. Ensi Kotien Liitto. Helsinki 1979

Johnson, John M.: Program enterprise and official cooption in the battered women's shelter movement. *American Behavioral Scientist* 24 (1981): 827—842

LaBell, Linda S.: Wife abuse: a sociological study of battered women and their mates. *Victimology* 3 (1979): 2, 258—267

Leskinen, Riitta: Kuka kuului minua — perheväkivalta lapsen silmin. Ensi Kotien Liiton julkaisu 2. Helsinki 1982

Leskinen, Riitta & Mäkinen, Tuija & Peltoniemi, Teuvo: Täällä ei tarvitse pelätä — tutkimus turvakodeista. Ensi Kotien Liiton julkaisu 1. Helsinki 1982

Lynch, Catherine & Norris, Thomas L.: Services for battered women: Looking for a perspective. *Victimology* 2 (1978): 3—4, 553—562

McGrath, Colleen: The crisis of domestic order. *Socialist Review* 1979: 43, 11—30

Melville, Joy: Women in refuges. In: Martin, J.P. (ed.): *Violence and the family*. Wiley. Chichester 1978

Morgan, Patricia: From battered wife to program client: the state's shaping of social problems. *Kapitalistate* 1981: 9, 17—39

Pahl, Jean: A refuge for battered women. A study of the role of a women's centre. HMSO. Department of Health and Social Security. London 1978

Peltoniemi, Teuvo: Family violence: Police house calls in Helsinki, Finland in 1977. *Victimology* 5 (1980): 2—4, 213—224

Peltoniemi, Teuvo: Family violence — the first 12 months of the Finnish shelters. Third International Congress on Child Abuse and Neglect. Amsterdam, April 21—25, 1981

Peltoniemi, Teuvo: Alcohol and family violence. In: 28th International Institute on the Prevention and Treatment of Alcoholism, München 5.—9. 7. 1982. Proceedings. International Council on Alcohol and Alcoholism. Pp. 562—576. Lausanne 1982. 1982 a

Peltoniemi, Teuvo: Perheväkivallan ilmi-tulo. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisu 51. Helsinki 1982. 1982 b

Peltoniemi, Teuvo: Child abuse and physical punishment of children in Finland. *International Journal on Child Abuse & Neglect* 7 (1983): 1, 33—36. 1983 a

Peltoniemi, Teuvo: Familjevåld — forskning och teorier. *Nordisk tidsskrift for kriminalvidenskab* 70 (1983): 1, 1—18. 1983 b

Peltoniemi, Teuvo: Pehmeämmän poliisimiehen puolesta. *Suomen poliisilehti* 63 (1983): 8, 222—224. 1983 c

Peltoniemi, Teuvo: Perheväkivallan hoito Pohjois-Amerikassa. *Lapset ja yhteiskunta* 42 (1983): 10, 600—604. 1983 d

Peltoniemi, Teuvo & Honkavaara, Pirjo: Perheväkivalta ja lasten pahoinpitely — bibliografia. Lastensuojelun Keskusliitto. Helsinki 1981

Pfouts, Jane H. & Renz, Connie: The future of wife abuse programs. *Social Work* 26 (1981): 6, 451—455

Pizzey, Erin: *Scream quietly or the neighbours will hear*. Penguin Books. London 1974

Response: Center for women studies. Washington, D.C. Vol. 6, No 3, 1983

Ridington, Jillian: The transition process: A feminist environment as a reconstitutive milieu. *Victimology* 2 (1978): 3—4, 563—575

Snare, Annika & Olafsdottir, Hildigunnur & Peltoniemi, Teuvo: *Den private volden: om hustrumishandling. I: Høigård, Cecilie & Snare, Annika: Kvinners skyld — en nordisk antologi i kriminologi*. Pax. Oslo 1983

Steinmetz, Suzanne K.: The battered husband syndrome. *Victimology* 2 (1978): 3—4, 499—509

Straus, Murray A. & Gelles, Richard J. &

Steinmetz, Suzanne K.: *Behind closed doors — violence in the American family*. Doubleday. New York 1980

Tierney, Kathleen J.: The battered women movement and the creation of the wife beating problem. *Social Problems* 29 (1982): 3, 207—220

Thompson, Judy: *Overview of domestic violence between mates*. Women's Community House. London, Ont. 1978

Valvo, Brita Holm: *Du skall ikke slå . . . Om kvinnemishandling og krisesentra*. Universitetsforlaget. Oslo 1981

Vaughan, Sharon Rice: The last refuge: shelter for battered women. *Victimology* 3 (1979): 1, 113—118.

English Summary

Teuvo Peltoniemi: Turvakodit ja perheväkivalta (Refuge Homes and Family Violence)

Refuge homes are among the first institutional shelters specialized in dealing with cases of family violence. The first refuge home was established in Britain in 1971. Since then shelters have sprung up under different names in many countries (shelters, refuges, transition houses, interval houses, etc.). The year 1979 marked the founding of the first refuges in Finland.

In the United States, four groupings stand behind refuge homes and discussion about family violence: 1) the feminist movement, 2) social welfare, 3) family research and criminology, and 4) the judiciary. The refuge movement represents at the same time both a grassroots national movement and the product of pressure from within to alter the judicial system. In Finland social welfare and research circles have made themselves most heard in the problem of family violence. The feminist movement and the penal system have played a less significant role.

According to a study by Kathleen J. Tierney, there are three subfields in the development of refuge homes: 1) greater weight is put on social welfare and less on feminism, 2) the problem of family violence is approached more from the medical, professional and individual viewpoint and becomes apolitical, and 3) official social welfare organizations lend their support to the refuge movement. As classified by Tierney, the majority of Finnish refuge homes have started up from an established phase of development, or subordinate to a semiofficial organization, the First Homes Federation. A social trend is apparent, however, in that most refuge homes are founded by municipalities.

Finnish refuges are now undergoing a natural direction of development into becoming elements of social welfare. Reason exists, however, to hope that this change will not lead to the red tape often encountered in social welfare, but that the pioneering spirit typical of the initial phase of refuge homes will prevail.

Alkoholipolitiikka Vol. 48:343—350, 1983